

BİLİM VE AKLIN AYDINLIĞINDA

EĞİTİM

NİSAN 2011
YIL 11
SAYI

134

DOSYA:

TOPRAK

HAKKI USLU • ERDAL NOYAN • SÜMEYRA AVŞAR • ÖZCAN TEMEL • GÖKHAN BAŞ • MEHMET ÜNAL • MACİT BALIK
UFUK ÖZDAĞ • NESİME CEBEL • ÇAĞRI GÜREL • DURSUN YILDIZ • ORHAN KAVUNCU • MAHMUT YÜKSEL
SADIK USTA • SÖNMEZ KUTLU • REŞAT GÜREL • YUSUF TURAN GÜNAYDIN • NAFİ ALTUNÖZ • MUKADDER EKREMOĞLU
ESİN ÇAĞLAR • BESTAMİ YAZGAN • SUAVİ KEMAL YAZGIÇ • MUSTAFA UÇURUM • FATMA ÜNAL • BÜLENT SÖNMEZ
HİCRETİN CEBEL • SUAT AĞGÜL • ORHAN DOĞAN • MEHMET ÇERİBAŞ • KADİR YATAĞAN • ZAHİT GENÇ • İLKNUR EROL
HAVVA ÖZEREN • SUNA KARABOĞA • ABDÜLKADİR YILMAZ • CEYDA ÜÇYILDIZ

BİLİM VE AKLIN AYDINLIĞINDA

EĞİTİM

MART 2011
YIL 12
SAYI

133

HAKKI USLU • RECEP DUYMAY • ALİM KAHRAMAN • CEMAL KURNAZ • FAZİL GÖKÇEK • NAZİM ELMAS
D. MEHMET DOĞAN • ABDULLAH UÇMAN • KAZİM YETİŞ • CAHİT BALTACI • ABİDE DOĞAN • İSMAİL L. ÇAKAN
HASAN AKSOY • NÂMİK AÇIKGÖZ • NURULLAH ÇETİN • MEHMET ÖNAL • A. CÜNEYT İSSİ • MEHMET CAN DOĞAN
EMİN GÜRKAN • ŞAHMURAT ARIK • MUSTAFA ÖZÇELİK • AYSUN İLDENİZ • MACİT BALIK • CEVAT AKKANAT
İSMAİL KUMSAR • SABAHATTİN ÇAĞIN • İBRAHİM GÜLTEKİN • RİZÂ AKDEMİR • MİNE DEMİR

EĞİTİM

Aylık Eğitim Dergisi • ISSN-1302-5600

Yıl: 11 • Sayı: 134 • Nisan 2011

Sahibi

NİMET ÇUBUKÇU (Millî Eğitim Bakanı)

Genel Yayın Yönetmeni

AZİZ ZEREN (Yayımlar Dairesi Başkanı)

Yazı İşleri Müdürü

ARİF BÜK (arifbuk@meb.gov.tr)

Yayın Kurulu

DİNÇER EŞİTĞİN

ÇAĞRI GÜREL

ŞABAN ÖZÜDOĞRU

AYSUN İLDENİZ

HAKKI USLU

MACİT BALIK

Tasarım

HAKKI USLU (huslu@meb.gov.tr)

İletişim ve Koordinasyon

DİNÇER EŞİTĞİN (desitgin@meb.gov.tr)

Yönetim Merkezi

Yayımlar Dairesi Başkanlığı Teknikokullar/ANKARA

http://yayim.meb.gov.tr e-posta: baae@meb.gov.tr

Tel: (0 312) 212 81 45 / 4188 Fax: (0 312) 212 81 48

Baskı

Devlet Kitapları Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü

Abone - Dağıtım

HALİL İBRAHİM KINACI

Tel: (0312) 866 22 01 / 246 Fax: (0 312) 866 22 72

Gönderilen eser ve çalışmalar yayımlansın veya yayımlanmasın, iade edilmez. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur. Yayın Kurulu yazılar üzerinde değişiklik yapabilir. "Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim" adı anılmadan alıntı yapılamaz. Millî Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığının 22.12.2005 tarih ve 6088 sayılı oluru ile basılmıştır.

Dergimizin yıllık abone bedeli 20 TL (öğretmen ve öğrenciler için 15 TL)'dir. Abone bedelinin Ziraat Bankası Elmadağ-Ankara Şubesindeki Devlet Kitapları Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü'nün 2016676-5016 numaralı hesabına yatırılarak makbuzun ve açık adresin "Devlet Kitapları Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Hasanoğlan-ANKARA" adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 5017

Sürelî Yayınlar Dizisi: 277

İÇİNDEKİLER

ÇİZGİ • HAKKI USLU	2
SANA YELKEN AÇMIŞ • ERDAL NOYAN	3
BAK PINOKYO • SÜMEYRA AVŞAR	4
GÖRELE KIRSALINDA KEMENÇELİ EKİN İMECELERİ • ÖZCAN TEMEL	5
ÇOKLU ZEKÂ KURAMINDA BİR ADIM DAHA: EKOLOJİK ZEKÂ GÖKHAN BAŞ	7
TOPRAK OLUŞUMU VE ÜLKEMİZDE ÇEŞİTLERİ • MEHMET ÜNAL	12
TEMA VAKFI GENEL MÜDÜRÜ PROF.DR. ORHAN DOĞAN İLE TOPRAK VE EROZYON ÜZERİNE • MACİT BALIK	19
ALDO LEOPOLD VE TOPRAK ETİĞİ TOPRAK TOPLULUĞUNUN SADE BİR ÜYESİ VE VATANDAŞI OLMAK • UFAK ÖZDAĞ	25
TOPRAK KALİTESİNİN KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ • NESİME CEBEL ..	34
SORU-CEVAP • ÇAĞRI GÜREL	39
EROZYONLA AŞINIP TAŞINIYORUZ... • FATMA ÜNAL	48
ÇORAK TOPRAKLARIN ISLAHI VE YÖNETİMİ • BÜLENT SÖNMEZ	52
TOPRAK EROZYONU, OLUŞUMU VE KORUYUCU ÖNLEMLER HİCRETİN CEBEL-SUAT AKGÜL	57
TÜRKİYE'DE EROZYON SORUNU NEDENLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ ORHAN DOĞAN	62
ÂŞIK VEYSEL'İN DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TOPRAK MEHMET ÇERİBAŞ	70
KISSADAN HİSSE • KADİR YATAĞAN	73
DENİZ • ZAHİT GENÇ	74
İSTANBUL • İLKNUR EROL	75
DOST • HAVVA ÖZEREN	76
SIRLI CAMIN ARDINDAN • SUNA KARABOĞA	78
2001-2010 YILLARI ARASINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN OKS VE SBS İLE PISA UYGULAMASININ KARŞILAŞTIRILMASI • ABDÜLKADİR YILMAZ	80
BİR AVRUPA KOMİSYONU PROJESİ: "İKİNCİ FIRSAT OKULLARI" CEYDA ÜÇYILDIZ	87
GÜNDEM	93

ÂŞIK VEYSEL'İN DUYGU VE DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TOPRAK

MEHMET ÇERİBAŞ

Dr., Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Divân ve tekke edebiyatında daha çok ilahî cephesiyle ele alınan toprak, halk edebiyatının diğer dallarında ve çağdaş Türk edebiyatında her iki yönüyle dile getirilmiştir.

Ünlü halk ozanımız Âşık Veysel de toprağa hem müşahhas hem de mücerret yönüyle bakar. Tasavvuf akidesinden gelen düşüncelerle, kendi tecrübelerinin temelinde oluşturduğu düşünceleri hemhâl olmuştur: Şairin, “Aslıma Karışıp Toprak Olunca” başlıklı şiirinde cismani varlığımız temelini toprağa bağlayan görüşü ile Yüce Rabbimizin “Ant olsun Biz insanı (pişmiş) kuru bir çamurdan, şekillenmiş kara balçıktan yarattık”¹, “İnna Lillahi ve İna İleyhi Raci’un (Şüphesiz Biz Allah’tan Geldik ve Şüphesiz Dönüşümüz O’nadır)”² Ayet-i Kerimleri arasında bilgi ve inanç bakımından mükemmel bir terkip kurduğuna, Yunusça bir ses ve söyleyişe şahit oluruz:

Aslıma karışıp toprak olunca,
Çiçek olur mezarımı süslerim.
Dağlar yeşil giyer bulutlar ağlar,
Gökyüzünde dalgalanır seslerim.
Ne zaman toprakla birleşir cismim,
Cümle mahlûk ile bir olur ismim.
Ne hasudum kalır ne de bir hasmım,
Eski düşmanlarım olur dostlarım.

Mehmet Çeribaş, *Âşık Veysel'in Duygu ve Düşünce Dünyasında Toprak*, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, S. 134, Nisan 2011, ss. 70-72.

Evvel de topraktır sonra da adım,
Geldim gittim bu sahnede oynadım.
Türlü türlü tebdilata uğradım,
Gâhi viran şen olurdu postlarım.

Veysel, Kara Toprak şiirinde toprağı dostluk, vefa, cömertlik, tahammül-hoşgörü, ölüm gibi temlerle anlatmaktadır.

Dost dost diye nicesine sarıldım,
Benim sadık yârim kara topraktır.
Beyhude dolandım, boşa yoruldum,
Benim sadık yârim kara topraktır.

Veysel, suret-i Hak'tan nice insanlar görmüş, hepsinin gerçek yüzünü tanımış ve anlamıştır ki gerçek dost topraktır. Veysel, bu dörtlükte bunun ötesinde ölüm temine de gönderme yaparak, insanın müşahhas varlığıyla toprağı döneceğini de hatırlatıyor ve Rabbimizin (Topraktan geldiniz toprağı döneceksiniz) uyarısını da dile getiriyor. Toprak, Veysel'e kapısını her şeyiyle açmıştır. Veysel'in zenginliği, fakirliği, iyiliği veya kötülüğü ile hiç ilgilenmemiştir. Veysel'de toprak, bütün kötülükleri yutacak kadar geniş, bütün varlığını ona verecek kadar da cömerttir. Veysel bu fikrini:

Bir dileğin varsa iste Allah'tan,
Almak için uzak gitme topraktan.

Cömertlik toprağı verilmiş Hak'tan
Benim sadık yârim kara topraktır.

dizelerinde en güzel hâliyle dile getirir. Veysel, aynı dizelerde toprağıın cömertliğine değinirken aslında Hakk'ın cömertliğinden de dem vurmaktadır. Bu ilişki içinde şair, toprağı kavuşmayı da Hakk'a (gerçek dosta) kavuşmak gibi idrak etmektedir. Bu düşünce temelinde Veysel, bütün Alevî-Bektaşî şairlerinden gördüğümüz Hakk-İnsan (Vahdet-i Vücut) benzerliği düşüncesine de işaret etmektedir.

Şair, şiirinin başka bir dörtlüğünde toprağı müşahhas özellikleriyle ele alır. Toprak kendisine ilgi gösterene karşı bütün âlicenaplığını ortaya koyarken, kendisine ilgi göstermeyen, gereği kadar değer vermeyenlere karşı da ilgisizdir. Toprak, cömertliğine karşı insandan az da olsa vefa beklemektedir. Şair, bu düşüncesini şu dörtlüğünde dile gelir.

Koyun verdi, kuzu verdi, süt verdi.
Yemek verdi, ekmek verdi, et verdi.
Kazma ile dövmeyince kıt verdi.
Benim sadık yârim kara topraktır.

Veysel, aynı şiirinin başka bir dörtlüğünde "Âdem'den bu deme neslim getirdi" diyerek insanın yaratılışına ve hayatını idame ettirişine dair düşüncelerini de ortaya koyuyor. Bu düşünce, Hz. Âdem'i de içine alan bütün insanlığa şamil aynı varlıktan gelme düşüncesidir. Bu düşünceler, şu dizelerde açık olarak ortaya konur:

Âdem'den bu deme neslim getirdi.
Bana türlü türlü meyve bitirdi.
Her gün beni tepesinde götürdü.
Benim sadık yârim kara topraktır.

Veysel yaratılışa dair düşüncelerini, nefsi terbiye etmenin önemini, insanlar arasında yaratılış bakımından ve Allah'ın nazarında farklılık olmadığını anlatmak için toprak imgesini "Beni Hor Görme Gardaşım" başlıklı şiirinde de halk dilini bütün samimiyeti ve sıcaklığı ile kullanır:

Topraktandır cümle beden,
Nefsini öldür ölmeden.
Böyle emretmiş Yaradan,
Sen kalemsin ben uç muyum?
Tabiata Veysel âşık,
Topraktan olduk kardaşık,
Aynı yolcuyuz yoldaşık,
Sen yolcusun ben bac mıyım?

Veysel bu dizelerde, Hz. Ali (r.a)'nin, "topraktan gelen insanın toprak üstünde böbürlenip kibirlenmesi münasip olmaz" sözünü de -belki de farkında olmadan- tekrar dile getirmiş olur.

Veysel, ümmî olmasına rağmen gelenekten beslenmiş, bilgi kaynağını gelenekten almıştır. Aşağıdaki dördlükler onun ilmine delil sayılmasa da irfanına dair işaretlerle doludur. Veysel bu dördlükte, tam da tasavvufta olduğu gibi toprak-sûfi benzerliğine uygun duygu ve düşüncelerini dile getirir. Veysel bu anlamda toprağı, mütevaziliğin, hoşgörünün ve cömertçe kucaklamanın sembolü olarak idrak eder, toprak onda dile geliş şekliyle kanlı-canlı sıcacık yüzüyle bizi karşılayan en iyi dost ve tahammül abidesi olarak anlatılır:

Karnın yardım kazmayınan, belinen,
Yüzün yırttım tırnağınan, elinen,
Yine beni karşıladı gülünen,
Benim sadık yârim kara topraktır.
İşkence yaptıkça bana gülerdi
Bunda yalan yoktur herkes de gördü
Bir çekirdek verdim, dört bostan verdi
Benim sadık yârim kara topraktır.

Veysel, hayat döngüsünü anlayacak hem akıl gücüne hem de duygu derinliğine sahip bir âşıktır. Aşağıdaki dördlükler onun insan yaşamına dair düşüncelerine rehberlik etmektedir. "Hakikat istersen açık bir nokta, Allah kula yakın, kul da Allah'a" derken hem ölümün ansızın gelişine hem de Allah'ın "Biz, sizlere şah damarınızdan daha yakınız"³ kelamına gönderme yapar; gerçek sevgilinin toprak, toprak üzerinden de Yüce Yaraticı olduğunu söyler:

Hakikat istersen açık bir nokta
Allah kula yakın, kul da Allah'a
Hakkın gizli hazinesi toprakta
Benim sadık yârim kara topraktır.

Âşık Veysel'in aşağıdaki dördlüklerini okuyunca Mevlânâ'nın "Dinle neyden kim hikâyet etmede, ayrılıklardan şikâyet etmede" dizeleri akla gelmektedir. Veysel dünyayı Mevlana gibi, ıstırapların yurdu, gurbet olarak idrak etmektedir. Veysel için ıstıraplardan kurtulmanın yolu toprağın kusurları ve hataları gizleyen genişliğine ve hoşgörüsüne sığınmaktır. Onun nazarında toprağa kavuşmak, mutlak âleme geri dönmek; yani bir tür 'şeb-i arus'tur.

Bütün kusurumu toprak gizliyor,
Merhem çalıp yaralarım düzlüyor,
Kolun açmış yollarımı gözlüyor,
Benim sadık yârim kara topraktır.

Âşık Veysel, Anadolu'nun tam da ortasında, bozkırda yetişmiştir. Yunus Emre'yi, Hacı Bektaş-ı Veli'yi ve Mevlana'yı yetiştiren bu topraklar, Veysel evladını da unutmamış, varlığında bitmez bir hazine olan insan sevgisinden ona da bolca sunmuştur. Bu nedenle Veysel'de bitmez bir hoşgörü, varlığının nereye bağlı olduğunu sezen büyük bir feraset gücü vardır. Yunus'un "sen kendini bilmezsen, bu nice okumaktır" sözünü kendine şiar eylediği anlaşılan Veysel'in hem kendini hem de bu âlemi iyi tanıdığı; varlığının nelere bağlı olduğunu idrak ettiği ve bu dünyaya geliş amacını bilerek bir yaşam sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Azeri şair Bahtiyar Vahabzade'nin "Yunus Emre zirvesinden Veysel, Veysel zirvesinden ise Yunus görünür"⁴ sözü Veysel'in tasavvufi şiirlerindeki duygu ve seziş gücünü göstermektedir. Bu bağlamda Âşık Veysel'i gönül bakımından Yunus'a, fikir bakımından Hacı Bektaş-ı Veli'ye ve Mevlânâ'ya bağlayabiliriz. Veysel'i, kullandığı dil, şiirlerinin iç ve dış yapısı bakımından da Türk âşıklık geleneğinin en büyük temsilcilerinden biri olarak görebiliriz.

1 Hicr Suresi, 15/26.

2 Bakara Suresi, 156.

3 Kaf Suresi, 16.

4 www.bilgicenneti.com (16.03.2010)